
પ્રવચન નં. ૧૧૧, શ્લોક-૧૩૭, ગાથા-૧૦૨, બુધવાર, માગશર વદ ૧૫,
તા.૧૯-૧૨-૧૯૭૯

‘નિયમસાર’ આધાર આપ્યો છે. એવી રીતે શ્લોક દ્વારા કહીએ છીએ.

‘સ્વયં કર્મ કરોત્યાત્મા સ્વયં તત્ફલમશ્નુતે।

સ્વયં ભ્રમતિ સંસારે સ્વયં તસ્માદ્વિચ્યતે।।’

‘આત્મા સ્વયં કર્મ કરે છે,...’ કોઈની કાંઈ સહાય નથી. પોતે પોતાને ભૂલી વિકલ્પથી માંડીને પરભાવને પોતે કરે છે. એ તો જ્ઞાનાનંદ શુદ્ધ વિકલ્પરહિત સ્વરૂપ છે. પણ એ

વિકલ્પથી માંડીને બીજા પદાર્થનું કરી શકે નહિ અને કરું છું એવા અભિમાનમાં મિથ્યાભાવને સેવે. ‘સ્વયં કર્મ કરોત્યાત્મા’ એ કર્મના ભાગ અને વિકલ્પ પોતાની મેળે-સ્વયં કરે. એમ કહીને કર્મને લઈને કરે છે એમ નહિ. એમ કહે છે. વિકાર જે કરે છે, રખડે છે એ કર્મને લઈને નહિ. ‘સ્વયં કર્મ કરોત્યાત્મા’ વિકલ્પથી માંડીને શુભ-અશુભરાગ, એ કર્મ છે, વિકાર છે, દુઃખ છે. એનાથી માંડીને રાગ-દ્વેષ વિકલ્પોની જાળ પોતે કરે, પોતે તેનું ફળ ભોગવે. આહાહા...! કર્યા હોય કોકને માટે, એ કાંઈ ભોગવવા માટે બીજા ભેગા ન આવે. બાયડી-છોકરા માટે પાપ કર્યું, એ ભોગવવા માટે કાંઈ બાયડી-છોકરા સાથે આવે? એકલો કરે અને એકલો ભોગવે. આહાહા...!

મુમુક્ષુ :- બાયડી-છોકરાનું કરવું શું?

પૂ. ગુરુદેવશ્રી :- ક્યાં હતા તે કરે? બાયડી-છોકરા એના ક્યાં હતા? એ તો એના છે. એ તો એની ચીજ છે, હવે એની ચીજમાં કરવું ક્યાં હતું? આ તો વિકલ્પ પણ જ્યાં એના નથી, વિકલ્પ પણ કર્મકૃત છે. સ્વભાવકૃત નથી. આહાહા...! શુભ-અશુભ આદિ રાગ એ સ્વભાવકૃત નથી. સ્વભાવ તો આનંદનો સાગર છે, એમાં વિકલ્પનું દુઃખ છે નહિ. આહાહા...! વિકલ્પથી માંડીને બહારના જેટલા સંયોગોને આશ્રયે વિકલ્પો કરે છે, એ સ્વયં કરે છે. બીજાઓ કરાવે છે એમ નહિ, કર્મ પણ કરાવે છે એમ નહિ. એમ કહેવું છે. આહાહા...!

‘સ્વયં કર્મ કરે છે, સ્વયં તેનું ફળ ભોગવે છે,...’ આહાહા...! નરક અને નિગોદમાં એકલો ઉડ-ઉડ સાગર નરકમાં. નિગોદમાં તો અનંતકાળ પોતાના કરેલા ફળને ભોગવે છે. આહાહા...! ‘સ્વયં સંસારમાં ભમે છે...’ કર્મને કરે છે સ્વયં પાછું. સંસારમાં પોતે ભમે છે. કર્મને કારણે નહિ. ‘સ્વયં સંસારમાં ભમે છે...’ નરક અને નિગોદના ફળ જે ધારણ કરે એ સ્વયં પોતે અપરાધથી કરે. એક વિકલ્પ ઊઠે એ પણ અપરાધ છે. આહાહા...! નિરપરાધિસ્વરૂપ ભગવાનઆત્મા જ્ઞાન અને આનંદનો સાગર છે. નિર્વિકલ્પ સ્વભાવનો સાગર છે. એમાં વિકલ્પમાત્ર ઊઠે છે એ બધો સંસાર છે.

એ સંસાર સ્વયં કરે, ભોગવે, ‘સ્વયં સંસારમાં ભમે છે અને સ્વયં સંસારથી મુક્ત થાય છે.’ ‘તસ્માત’ છે ને? એ શબ્દ તે દિ’ પૂછ્યો હતો ને? ભાઈ! ‘તસ્માત’ એટલે? એ ‘તસ્માત’ એટલે સંસાર એમ. ‘સ્વયં ભ્રમતિ સંસારે સ્વયં તસ્માદ્વિચ્યતે’ આહાહા...! સંસારથી મુક્ત એકલો થાય. પોતાના ધર્મધ્યાન અને શુકલધ્યાન સ્વઆત્માને આશ્રયે. પરદ્રવ્યનો કાંઈ આશ્રય ન મળે. આહાહા...! બીજો શ્લોક.

‘एकस्त्वमाविशसि जन्मनि संक्षये च
भोक्तुं स्वयं स्वकृतकर्मफलानुबन्धम् ।
अन्यो न जातु सुखदुःखविधौ सहायः
स्वाजीवनाय मिलितं विटपेटकं ते ।।’

આહાહા...! ‘સોમદેવપંડિતદેવે’ કહ્યું છે, ‘પોતે કરેલા કર્મના ફળાનુબંધને સ્વયં ભોગવવા...’ એકલું ફળ નહિ એનો અનુબંધ. એક પછી એક, એક પછી એક એનું ફળ આવ્યા જ કરે. આહાહા...! માણસ નથી કહેતા કે ઘરમાંથી ખાટલો છ મહિનાથી ખાલો થાતો નથી. એક માંદો પડે અને ઊઠે ત્યાં બીજો પડે, બીજો ઊઠે ત્યાં ત્રીજો પડે. છ-છ મહિના સુધી. પણ આ તો અનંતકાળ. એક ... જ્યાં આવે ત્યાં બીજો, ત્રીજો, ચોથો એમ અનંત અનુબંધ. કર્મની લાળ. આહાહા...!

‘પોતે કરેલા કર્મના ફળાનુબંધને સ્વયં ભોગવવા માટે તું એકલો જન્મમાં તેમ જ મૃત્યુમાં પ્રવેશે છે,...’ તારા કરેલા ભાવને ભોગવવા જન્મમાં તારો જન્મ એને લઈને છે. જન્મમાં પ્રવેશ છે એ તારા કરેલા કર્મને લઈને પ્રવેશ છે. આહાહા...! અને મરણમાં પણ એ. અકસ્માત મરણ આવી જાય. આહાહા...! બેઠા હોય ને આમ... છોકરો ‘મલકાપુર’નો. શું કહેવાય? આમ. ‘મલકાપુર’નો છોકરો છે ને? ‘સ્વરૂપચંદ’ કહેતા હતા કે એક છોકરો મારા મિત્ર સાથે બેઠા હતા. વાત કરતા હતા. રોગ કાંઈ નખમાં પણ નહિ. વાત કરતા હતા. વાત કરતા’તા ત્યાં થુઉં એટલું કર્યું આમ જ્યાં જોવે ત્યાં મરી ગયો. વાતચીતમાં કાંઈ રોગ-બોગ કાંઈ ન મળે. આહાહા...! દેહની સ્થિતિ પૂરી થઈ, આમ થયું એટલું કસ નીકળી ગયો. જીવ નીકળી ગયો. સાથે વાતું કરતા હતા. બે મિત્ર હતા. ઓલો ‘સ્વરૂપચંદ’ મોટો વેપારી છે. દસ-દસ હજારનું કાપડ. તે દિ’ની વાત છે. હવે તો વધી ગયું હશે. ‘મોક્ષમાર્ગપ્રકાશક’ તો આખું કંઠે છે. નાનો છોકરો છે. ‘મોક્ષમાર્ગપ્રકાશક’ એને આખું કંઠસ્થ છે. અહીંનો રસ બહુ છે. તે દિ’ કુંવારો હતો. હવે પરણ્યો હશે.

અહીં કહે છે, કે ‘પોતે કરેલા કર્મના ફળાનુબંધને...’ લઈને એક પછી એક પછી એક અવતાર ચાલ્યા કરે છે. આહાહા...! અને ‘સ્વયં ભોગવવા માટે તું એકલો જન્મમાં તેમ જ મૃત્યુમાં પ્રવેશે છે,...’ આહાહા...! કોઈ સહાય ન મળે. અબજો પૈસા હોય તો પણ શું કરે. આહાહા...! ચાલ્યા ગયા. અબજોપતિ ચાલ્યા ગયા. ‘જન્મમાં તેમ જ મૃત્યુમાં પ્રવેશે છે,...’ પ્રવેશે એટલે જન્મ અને મૃત્યુ પોતાને લઈને એકલાને થાય છે. આહાહા...! ‘બીજું કોઈ (સ્ત્રીપુત્રમિત્રાદિક) સુખદુ-ખના પ્રકારોમાં બિલકુલ સહાયભૂત થતું નથી;....’ એ જ્યારે શરીરમાં સોળરોગ આવે, ઓલા ટળવળે-જોવે. આહાહા...! અરે..રે..! આ શું છે?

‘દામનગર’ની એક છોકરી હતી. બે વર્ષનો પરણેતર. ૧૮ વર્ષની નાની ઉંમર. અને એમાં શીતળાનો રોગ આવ્યો. દાણે-દાણે ઇયળ. દાણે-દાણે ઇયળ. ‘ધીરૂભાઈ’ના દરવાજાની અંદર. દરવાજા અંદર. છોડીને એવી પીડા. ઇયળું દાણે-દાણે. દાણે એટલે કાણું. આમ ફેરવે તો રાડ નાખે, આમ ફેરવે તો રાડ નાખે. હજારો ઇયળુ ફરે. બા! મેં આવા પાપ આ ભવમાં કર્યા નથી. આ અનુબંધની વાત આવી. છે? ‘ફળાનુબંધને સ્વયં ભોગવવા માટે તું એકલો જન્મમાં તેમ જ મૃત્યુમાં પ્રવેશે છે,...’ આહાહા...! એ છોકરી રોતી-રોતી, બા! મેં આવા

પાપ આ ભવમાં કર્યા નથી. આ ક્યાંથી આવ્યું? રોવે.. રોવે... દેહ છૂટી ગયો. કોણ કરે? આહાહા..!

‘સુખદુઃખના પ્રકારોમાં બિલકુલ સહાયભૂત થતું નથી;...’ સ્ત્રી-પુત્ર જેને મારા માનીને મોટા કર્યા, ભણાવ્યા, ગણાવ્યા. સ્ત્રીને મનાવી. આહાહા..! એ કહે તેમ કરી આપ્યું, રાજી રાખ્યા. આહાહા..! એ પોતાને જ્યારે દુઃખ આવ્યું એ બિલકુલ સહાયભૂત થતું નથી. કે દિ’ એ વિચાર કર્યા છે?

મુમુક્ષુ :- પગ તો દાબે ને?

પૂ. ગુરુદેવશ્રી :- આવે છે પગ દાબે છે. ‘સુમન’! પગ જડ છે. એને દાબે એને આત્માને ‘રામજીભાઈ’ને શું થયું? ‘સુમનભાઈ’ આવે છે ને? એને ‘મુંબઈ’માં છ-સાત-આઠ હજારનો પગાર છે. અહીં પગ દાબે. પગમાં શું છે? આહાહા..!

અહીં કહે છે, કોઈ જરી આકરું કહેશે. એ ‘સુખદુઃખના પ્રકારોમાં બિલકુલ સહાયભૂત થતું નથી; પોતાની આજીવિકા માટે (માત્ર પોતાના સ્વાર્થ માટે સ્ત્રીપુત્રમિત્રાદિક) ધુતારાઓની ટોળી તને મળી છે.’

મુમુક્ષુ :- મહાપુરુષ તો એમ જ કહે ને?

પૂ. ગુરુદેવશ્રી :- પણ દુઃખ જ છે ને? દુઃખી જ છે ને? વિકલ્પ છે એ દુઃખ છે, બાપુ! એને ખબર ક્યાં છે? આનંદનો સાગર અંદર ડોલે. એ કોઈપણ પ્રકારના પરપદાર્થના લક્ષે વિકલ્પ કરે એ દુઃખી છે. દુઃખની વ્યાખ્યાની ખબર નથી. દુઃખ તો જાણે આમ અગ્નિમાં બળતો હોય, વીંછી કરડતો કરતો હોય, પગ ભાંગ્યો હોય એને દુઃખ માને. આહાહા..! દુઃખની એને ખબર નથી. એ તો આનંદનો સાગર ભગવાન! બ્રહ્માનંદ, એને વિકલ્પથી માંડી કોઈપણ ચીજ માટે, પરદ્રવ્ય માટે વિકલ્પ ઉઠાવે, અરે...! ત્રણલોકના નાથની ભક્તિ માટે વિકલ્પ ઉઠાવે એ વિકલ્પ દુઃખરૂપ છે. આહાહા..! આકરું કામ છે, ભાઈ! આ તો વીતરાગમાર્ગ છે.

ત્રણલોકના નાથ જિનેશ્વરદેવ અકષાય કરુણાથી જગતને કહે છે, ભાઈ! તારા કર્યા કર્મના અનુબંધને એક પછી એક તું ભોગવે છે અને તું કરે છે અને તું ભોગવે છે. બાકી તો એ બાયડી, છોકરા, કુટુંબી એ બધા ધુતારાઓની ટોળી છે. આહાહા..! અનુકૂળ હોય ત્યાં સુધી ઠીક અને પ્રતિકૂળ હોય તો એની અંદર ખાનગી, કે મોટો રાજા હતો એને રાણી હતી. નામ નથી આપતા. રાણી હતી તો ખાનગી કહે, કાંઈક અપમાન કર્યું હશે થોડું રાણીનું. એટલે રાણી કહે કે જુઓ! અમે ગરાસિયા. અમે ગરાસિયાની દીકરી છીએ કાંઈ સાધારણ નથી. અમારું એવું અપમાન કરશો નહિ. નહિતર એના ફળ સારા નહિ આવે. આહાહા..! મોટા રાજાને ડોં. રાણીએ કહ્યું. અમારું અપમાન કરશોમાં. એના ફળ સારા નહિ આવે. અમે કાંઈ સાધારણ હરિજન, ભંગ્યા અને ઢેઢના ઘરે નથી અવતર્યા. અમે રાજાના ઘરે

અવતર્યા છીએ. રાણી છીએ રાજની. ધણીને એમ કહે. આહાહા...! અમને વતાવશો નહિ વધારે હોં. આ લાબું બહુ કરશો નહીં. નહિતર એના ફળ સારા નહિ આવે. એમ બોલે. આહાહા...! પણ એ તો કોક વખતે થાય એટલે ધ્યાન રાખે ને. આહા...!

અહીં કહે છે, કે એ બધા દીકરા, દીકરીઓ, બાયડી, છોકરા, વહુઓ... આહાહા...! એ 'પોતાની આજીવિકા માટે...' નભવા માટે. 'માત્ર પોતાના સ્વાર્થ માટે સ્ત્રીપુત્રમિત્રાદિક) ધુતારાઓની ટોળી તને મળી છે.' છે શબ્દ એમાં? ધુતારાઓની ટોળી મળીને તને ઠગે છે. આહાહા...!

મુમુક્ષુ :- હોંશે હોંશે ઠગાય છે.

પૂ. ગુરુદેવશ્રી :- સદાય ઠગાય છે. હોંશે શું? પરદ્રવ્યને આશ્રયે વિકલ્પ ઉઠાવી અને માને છે કે અમે સુખી છીએ. ઠગાય છે. સમયે સમયે ઠગાય છે, ભાઈ! આહાહા...!

વીતરાગ તો એમ કહે છે, પ્રભુ! તારું સ્વરૂપ તો વીતરાગ છે ને? વીતરાગના સ્વભાવથી ભરેલો ભગવાન ભંડાર છો ને? એમાંથી વીતરાગતા આવવી જોઈએ અને તું આ રાગ કરે છે, વિકલ્પ ઉઠાવે છો? એ દુઃખના દરિયે ડૂબકી મારે છો, ભાઈ! તને ખબર નથી. આનંદના સાગરમાં ડૂબકી મારવી જોઈએ. આહાહા...! કુત્રિમ વિકલ્પ, કુત્રિમ-ક્ષણિક. એમાં ડૂબકી મારીને દુઃખી થા છો. આ ભગવાન અતીન્દ્રિય આનંદનો સાગર અંદર બિરાજે છે. અંદર એકવાર ડૂબકી તો માર, અંદર જો તો ખરો. આહાહા...! તારા દુઃખનો અંત લાવે એવી ચીજ અંદર છે. આહાહા...! કેમ બેસે? આત્મા એટલે કાંઈ ન મળે. આ બધું શરીર, વાણી, મન, બાયડી, છોકરા. પૈસા-બૈસા થયા હોય તો... આહાહા...! ફાટે. મગજ ફાટી જાય. આહાહા...!

ઉપદેશવાળાને ઉપદેશ ઠીક ન પડે. એને અનુકૂળ ન હોય તો એ ઉપદેશ પણ ઠીક ન પડે. ત્યાં સુધી મગજ ફાટી જાય. આહાહા...! અહીં તો એમ કહે છે. આ બાયડી, છોકરા, દીકરાઓ-દીકરી. બાપુજી! બાપુજી! કરતા આવે. આમ ઓશિયાળા થતા આવે અને ખોળામાં બેસવા આવે. આમ માથું નાખે. આહાહા...! ત્યાં ઓલો પંપાળે અને હાથ નાખે, બાપા! બધી ધુતારાઓની ટોળી છે. આહાહા...! કહો, 'દેવીલાલભાઈ'! આહાહા...! પ્રભુ! તારા દુઃખમાં એ જરીએ મદદ નહિ કરે. આહાહા...! અરે...! શાસ્ત્રમાં ત્યાં સુધી દાખલો આવે છે.

બે ભાઈઓ હતા, નાનો ભાઈ માંદો પડ્યો, મોટોભાઈ એને દવાઓ લાવી દે. નાનાભાઈને બહુ ખબર નહિ કે આમાં ઈંડા લાવે છે. દવામાં ઈંડા અને એવું લાવે. આને ખબર નહિ. આહાહા...! એમાં મોટો ભાઈ એના નાના ભાઈની દવા કરતો હતો. એ મરીને નારકી થયો અને નાનો ભાઈ મરીને પરમાધામી થયો. નરકમાં. પરમાધામી મારે, એને યાદ આવે અરે...! ભાઈ! મેં તારા માટે કર્યું હતું અને તું? મેં તને ક્યાં કહ્યું હતું? 'ચીમનભાઈ'! આવું કઠણ બાપા! આહાહા...! એ જગતની અનુકૂળતા આહાહા...! એમાં પાંચ-પચાસ કરોડ રૂપિયા હોય અને છોકરો પરણે, લાખ-બેલાખ આપે. જાવ ફરો ... બધું જોઈ લો દેશાવરમાં. આહાહા...!

અર...ર...!

મુમુક્ષુ :- આજે લાખ રૂપિયે પૂરું ન થાય.

પૂ. ગુરુદેવશ્રી :- લાખે ન થાય. રેલમાં બેસે તો પૂરું થાય. રેલમાં બેસે તો પૂરું થાય. રેલમાં ઓછો ખર્ચ થાય ને? આહાહા...! અરે...રે...! દુનિયા શું કરે છે? ક્યાં જાવું છે પ્રભુ તારે? તું કોણ છો? અને ક્યાં તું જવા માગે છે? આહાહા...! પ્રભુ! તું તો આનંદનો સાગર છો ને નાથ! પ્રભુ! તારું હિત તો તારામાં રહેવું એ હિત છે. બહાર નીકળવું, વિકલ્પ ઉઠાવવો પ્રભુ! એમાં દુઃખ છે. આહાહા...! શ્રુત પરિચિત અનુભૂતા આવે છે ને? એ આપણે આવ્યું છે એમાં. એ ‘પદ્મનંદિપંચવિંશતિ’માં આવ્યું છે. એ શબ્દ છે. અનંતવાર તે બાપુ! રાગ અને વિકારની વાતું સાંભળી છે અને પરિચયમાં આવી છે અને અનુભવમાં આવી છે. એમાં ‘પદ્મપનંદિપંચવિંશતિ’માં છે. આમાં તો છે પણ એમાં ઓલાએ અર્થ કર્યો છે. ‘સમયસાર’માં અર્થ કર્યો છે. ‘બળભદ્રે’ અર્થ કર્યો છે. શ્રુત એટલે જ્ઞાન, પરિચિત શ્રુતપરિચિત એટલે દર્શન, અનુભૂતિ એટલે ચારિત્ર. આહાહા...! એમાં ‘પદ્મનંદિપંચવિંશતિ’માં છે. આહાહા...! શ્રુત પરિચિત અનુભૂતા. પ્રભુ! તે ઘણીવાર સાંભળ્યું. પાપ અને પુણ્યની વાત તો અનંતવાર સાંભળી. અને અનંતવાર કર્યા, અનંતવાર ફળ ભોગવ્યા. એ ટળવળતો... ટળવળતો... આહાહા...! બ્રહ્મદત્ત જેવો ચક્રવર્તી, છન્નું હજાર સ્ત્રી, છન્નું કરોડ પાયદળ, હીરા જડેલા ઢોલીયામાં સૂતેલો. મરીને સાતમી નરકે ગયો. અત્યારે સાતમી નરકમાં છે. હજી ૮૫ હજાર વર્ષ થયા છે. હજી આ અબજોના અબજો વર્ષ એના અબજો વર્ષ હજી સાતમી નરકે ૩૩ સાગર છે. આહાહા...! ગજબ વાત છે. એક અંતર્મુહૂર્તની કલ્પના કરી, એના ફળ કેટલા પલ્કોપમના નરકના દુઃખ ભોગવ્યા છે. અત્યારે એમાં પડ્યો છે, સાતમી નરકે ભોગવે છે. હજી તો ૮૫ હજાર વર્ષ ગયા. હજી તો અસંખ્ય, ઘણા-ઘણા અબજો વર્ષ બાકી છે. આહાહા...! એક અબજ નહિ. પલ્કોપમના અસંખ્યમાં ભાગમાં અસંખ્ય અબજ જાય એવા એક પલ્કોપમ એવા દસ હજાર પલ્કોપમનો એક સાગરોપમ, એવી ૩૩ સાગરની સ્થિતિએ પડ્યો છે અત્યારે. આહાહા...! જ્યારે અહીંયાં હતો ત્યારે બાપુ ફરી ગયો હતો. હીરાના ઢોલીયા અમે જાણે. આહાહા...! બાપુ! જે આનંદના સાગરને ભૂલીને, પ્રભુ! તું શું કરી રહ્યો છો? અને કોને માટે? બાયડી, છોકરા બધા આજીવિકાની ધુતારાઓની ટોળી છે. સરખું ન હોય તો ખાનગી બોલે. શું કરવા પરણ્યા હતા? શું કરવા આવ્યા હતા હાથ જોડતા? ખાનગી બોલે. બહારમાં એ વાત ન આવે. છે?

એકનો વળી પત્ર આવ્યો હતો. અહીં છે બેઠા છે. એનો એવો પત્ર આવ્યો કે આ તમે અમારું ધ્યાન રાખતા નથી તો વૃદ્ધ બાઈને પરણવી હતી ને જુવાનને શું કામ પરણ્યા? સમજાણું કાંઈ? આમાં બેઠા છે એ. નામ નથી આપતા. એવો કાગળ આવ્યો હતો. એમ કહે તમે અહીં આવતા નથી, તમે અમારી પાસે ભોગ લેતા નથી. તો વૃદ્ધને પરણવું હતું

ને? જુવાનને પરણવા આવીને ભાગીને ચાલ્યા ગયા? એ બધા સમજવા જેવા છે. 'દેવીલાલજી'! આહાહા..!

મુમુક્ષુ :- કાંઈ બધાને ઘરે એમ થાય?

પૂ. ગુરુદેવશ્રી :- બધાને ઘરે એમ જ છે. ધુતારાઓની ટોળી છે બધી. આહાહા..! સરખા લુગડા ન લાવ્યા હોય અને સરખા કપડા ન લાવ્યા હોય તો મેણુ મારે. આવા કપડા હોય? આવા દાગીના? છોકરાના લગન થાય છે ને સારો સાડલો લાવવો જોઈએ, ફલાણું કરવું જોઈએ. આહાહા..! દુનિયા તો છે દુનિયા. એ આ શું કહે છે?

'પોતાની આજીવિકા માટે (માત્ર પોતાના સ્વાર્થ માટે...)' આહાહા..! 'સ્ત્રીપુત્રમિત્રાદિક) ધુતારાઓની ટોળી તને મળી છે.' ધુતે છે તને. લાવ.. લાવ.. લાવ... કપડા લાવ, ફલાણું લાવ, ઢીકણું લાવ, આપણી પાસે આટલા પૈસા છે તો એના પ્રમાણમાં સાડલો ૧૦૦-૨૦૦નો ન હોય. પાંચ હજારની સાડી લાવો, દસ હજારની સાડી લાવો. ઓલી જરી ભરી છે ને જરી? છેડે જરી ભરેલી હોય છે ને? શું કહેવાય એ? આમ છેડો રાખે ને? જરી ભરેલી હોય. પાલવ. ઊંચી જરી ભરી હોય. પાંચ-પાંચ હજારની સાડી હોય. બધું ઘણું જોયું અને ઘણું સાંભળ્યું છે. અને એ સાડી પહેરીને દીકરાની વહુ બહાર નીકળે અને બીજા બીજી નજરે જુએ. આ એમ માને કે મારી સાડી બહાર પડે છે અને પૈસાવાળો છું એ બહાર પડે છે ને? આવા સ્વાર્થના પુતળા. આહાહા..! ઓલો સાડલો જોઈને બાઈની ઉપર સામાની નજર ફરી હોય. આ કહે છે મારી વહુ પહેરીને નીકળી છે ને એ જુએ છે. બહાર અમારી આબરુ વધે છે. પાંચ હજારની સાડી છે. આહાહા..! આ બધા ધુતારા છે. આકરું કામ, ભાઈ! આહાહા..!

અહીં તો કહે છે સ્વદ્રવ્ય સિવાય ચાહે તો ગમે તે પરદ્રવ્ય હોય અને પરદ્રવ્યના આશ્રયે જે વિકલ્પ છે તે દુઃખરૂપ છે. આહાહા..! ચાહે તો શુભવિકલ્પ હોય કે અશુભ હોય. આનંદનો સાગર ભગવાન એની પાસે આ વિકલ્પની શું કિંમત છે? આહાહા..! જેની સાથે તુલના, આત્માના આનંદના અનંતમે ભાગે પણ વિષયમાં સુખ છે એમ છે જ નહિ. એની સાથે તુલના કરી શકે એ વિકલ્પ છે, દુઃખ છે. ભગવાન આ તો અતીન્દ્રિય આનંદનો સાગર છે. આહાહા..! અબજોપતિ અને કરોડોપતિ કાંઈક કાંઈક સુખ તો હશે ને પછી ભલે ને આત્માના સુખથી અનંતમે ભાગે, એનાથી અનંતગણુ ઝેર છે. ભાગ-બાગ નહિ. આહાહા..! આવી વાત છે, પ્રભુ! પ્રભુનો પોકાર છે.

જિનેશ્વરદેવ ત્રિલોકનાથ, એની આ વાણી છે. અને પોતે 'કુંદકુંદાચાર્ય' તો કહે છે, મેં તો મારા માટે બનાવ્યું છે. આહાહા..! ધુતારાઓની ટોળી. એ સ્ત્રી, પુત્ર, મિત્ર... આહાહા..! એ છોકરાની વહુ પણ મોટી મોટી ભાષા કહે, બાપુજી! આમ છે. બાપુજી! આમ છે એમ કરી કરીને ઘરેણા લેવડાવે, કપડા લેવડાવે, ઢીકણું લેવડાવે. એ બધા ધુતારા છે કહે છે.

એય..! 'દેવીલાલજી'! આહાહા..!

મુમુક્ષુ :- આપ તો બિલકુલ નિર્લેપ રહ્યા.

પૂ. ગુરુદેવશ્રી :- આ વસ્તુસ્થિતિ આવી છે. આહાહા..! આ તો પહેલું આવ્યું હતું ત્યારે કીધું, ભાઈ! અમારું નામ લેશો નહિ. મોટા ભાઈ આવ્યા. બે દુકાન હતી એને. એમની દુકાન જુદી હતી અને અમારી દુકાન જુદી હતી. એમના લગન કરવા હતા તો અમારી દુકાને આવ્યા. ભાઈ! અહીંથી તમારા સગપણ કરીને લગન કરવું છે હોં. મારું નામ લેશો નહિ કીધું. નાનો ભાઈ છે એક. એનું કરો. એ બિચારો પરણીને બે વર્ષે મરી ગયો. એ તો દેહની સ્થિતિ, બાપુ! શરીર જુઓ તો એવું મજબૂત હતું. મારાથી બે વર્ષ નાનો હતો. વીસ વર્ષે લગન અને બાવીસ વર્ષે તરત જ આવ્યા હતા. 'શાંતિભાઈ' ને ખબર નહીં હોય. એ ૭૧ની સાલમાં લગન અને વિધવા થયા અને તરત 'નાગનેશ' આવ્યા પહેલા. બધું આખુ કુટુંબ. 'ગાંડાભાઈ', 'ખુશાલભાઈ' બધાને લઈને. 'રતનભાઈ'ને ત્યાં ઉતર્યા હતા. અમારે 'સંતોકબા' સગા થાય ને? 'સંતોકબા' નાગનેશ. ૭૩ની સાલની વાત છે. ૭૧ની સાલમાં પરણેલો અને ૭૩ની સાલમાં ગુજરી ગયો. વિધવા બાઈ. વિધવા બાઈ પણ બહુ રૂપાળી હતી. બહુ રૂપાળી. એ છ મહિને ધણીની પાછળ જુરીને મરી ગઈ. આ સંસાર બધો આવો જોયો છે.

અહીં કહે છે, બાપા! બધા ધુતારાઓની ટોળી છે. તને ગમે તેમ લાગતું હોય. બીજા માખણ ચોપડે. આમ કરશું, બાપા! આમ કરશું, ફલાણું કરશું. આહાહા..! આટલા પૈસા મળ્યા પછી આપણે આનું આમ કરશું, પછી આમ કરશું. એ પાછા સફારશ નાખે માંહોમાંહે ભાઈયું. કે એ બધી ધુતારાની ટોળી તને મળી છે. વાત બેસવી કઠણ પડે. ભાઈ-ભાઈમાં ધુતારાની ટોળી, પતિ-પત્નીમાં ધુતારાની ટોળી, પત્ની-પતિની ધુતારાની ટોળી અને પતિ આની ધુતારાની ટોળી. એકબીજા ધુતારા છે. તું મરીને નરકે જા તો મારે ક્યાં? મરે ત્યારે રોવે છે તો કોઈ એમ રોવે છે? કે મરીને ક્યાં ગયો હશે? એમ રોવે છે કોઈ? શું કીધું? મરી જાય તો એમ પૂછે છે કે ૪૦ વર્ષનો મરી ગયો, ૩૫ વર્ષનો મરી ગયો. મરીને ક્યાં ગયો હશે? એમ કોઈએ પૂછ્યું? એ મરી ગયો અમારે ક્યાં સ્નાન કરવું છે? અહીં ઘર અને દુકાન સાચવતો એ અમારું ગયું એને અમે રોઈએ છીએ. આહાહા..! એ ક્યાં મરીને ગયો? એમ કોઈ પૂછે છે? આત્મા ક્યાં ગયો મરીને? આત્મા તો નિત્ય છે. દેહ છૂટી ગયો. અહીંથી ક્યાં અવતર્યો હશે? અરે..! કેવા ચોરાશીના અવતાર. બાયડી મરી જાય તો વિચાર કરે કે એ મરીને ક્યાં ગઈ હશે? પતિ મરે તો બાયડી એમ વિચાર કર્યો હશે કે આ ક્યાં મરીને ગયા હશે? અમારી સગવડતા જાય છે એને બધા રોવે છે. આહાહા..! એ વાત બેસવી કઠણ બહુ. આહાહા..!

હવે ટીકાકાર મુનિરાજ શ્લોક કહે છે. આ તો આધાર હતો.

શ્લોક-૧૩૭

(મંદાક્રાંતા)

एको याति प्रबलदुरधाज्जन्म मृत्युं च जीवः
कर्मद्वन्द्वोद्भवफलमयं चारुसौख्यं च दुःखम्।
भूयो भुंक्ते स्वसुखविमुखः सन् सदा तीव्रमोहा-
देकं तत्त्वं किमपि गुरुतः प्राप्य तिष्ठत्यमुष्मिन् ॥१३७॥

વળી (આ ૧૦૧મી ગાથાની ટીકા પૂર્ણ કરતા ટીકાકાર મુનિરાજ શ્લોક કહે છે) :-
[શ્લોકાર્થ :-] જીવ એકલો પ્રબળ દુષ્કૃતથી જન્મ અને મૃત્યુને પામે છે; જીવ એકલો સદા તીવ્ર મોહને લીધે સ્વસન્મુખથી વિમુખ થયો થકો કર્મદ્વંદ્વજનિત ફળમય (-શુભ અને અશુભ કર્મનાં ફળરૂપ) સુંદર સુખ અને દુઃખને વારંવાર ભોગવે છે; જીવ એકલો ગુરુ દ્વારા કોઈ એવા એક તત્ત્વને (-અવર્ણનીય પરમ ચૈતન્યતત્ત્વને) પામીને તેમાં સ્થિત રહે છે. ૧૩૭.

શ્લોક-૧૩૭ ઉપર પ્રવચન

૧૩૭મો કળશ છે ને? ૧૩૭.

एको याति प्रबलदुरधाज्जन्म मृत्युं च जीवः
कर्मद्वन्द्वोद्भवफलमयं चारुसौख्यं च दुःखम्।
भूयो भुंक्ते स्वसुखविमुखः सन् सदा तीव्रमोहा-
देकं तत्त्वं किमपि गुरुतः प्राप्य तिष्ठत्यमुष्मिन् ॥१३७॥

‘જીવ એકલો પ્રબળ દુષ્કૃતથી જન્મ અને મૃત્યુને પામે છે; જીવ એકલો સદા તીવ્ર મોહને લીધે સ્વસુખથી વિમુખ થયો થકો કર્મદ્વંદ્વજનિત ફળમય (-શુભ અને અશુભ કર્મના ફળરૂપ)...’ ભાષા જુઓ! આટલી છે. ‘સુંદર સુખ...’ આ સંસારના. સુંદર સુખ દુઃખ છે. દુનિયાની ભાષાએ. પાઠમાં છે ને? ‘ચારુસૌખ્યં’ આહાહા...! દુનિયા એમ કહે છે, દુનિયાની ભાષાથી કહે છે. આહાહા...! દુનિયાને એને કહે છે, પાંચ-પચ્ચીસ કરોડ રૂપિયા હોય તો ઓહોહો...! શું ભાઈ સુખી છે! અમારું કુટુંબ સુખી બહુ. તમારા ‘મલૂકચંદભાઈ’ કહેતા હતા ‘ન્યાલ’ સુખી છે. એમ કહેતા. એકવાર કહેતા. ‘ન્યાલ’. કારણ કે છોકરો નથી, ચાર-પાંચ કરોડરૂપિયા છે. મોટા બંગલા અને બગીચા, બાગ ને બગીચા. એ કહેતા હતા. ‘ન્યાલ’.

છોકરાઓમાં 'ન્યાલ' સુખી છે. હવે સુખી કોને કહેવા આમાં? કારણ કે એક દીકરી છે એના દીકરાને ભેગો રાખે. ઓલા પાપ કરીને પૈસા હશે તો આપશે. આહાહા...! આ દુનિયા.

અહીં કહે છે, 'પ્રબળ દુષ્ટતથી જન્મ અને મૃત્યુને પામે છે; જીવ એકલો સદા તીવ્ર મોહને લીધે સ્વસુખથી વિમુખ થયો થકો કર્મદ્વંજનિત ફળમય (-શુભ અને અશુભ કર્મના ફળરૂપ) સુંદર સુખ..' એટલે આ શેઠાઈનું, રાગનું, દેવનું. એ લૌકિક ભાષાએ મૂક્યું છે. છે તો દુઃખ. રાજા અને દેવો બધા દુઃખના દરિયામાં ડૂબી ગયા છે બિચારા. આહાહા...! આનંદનો સાગર અંદર ડોલે છે. આહાહા...! આ વિકલ્પ એક કૃત્રિમ, ક્ષણિક ઉત્પન્ન થાય છે, જાય છે, ઉત્પન્ન થાય છે અને જાય છે. એ કાંઈ કાયમની ચીજ નથી. કાયમની ચીજ તો અતીન્દ્રિય આનંદનો સાગર ધ્રુવ છે. આહાહા...! એના ઉપર દષ્ટિ નહિ, એના ઉપર આશ્રય નહિ, અને કૃત્રિમ ક્ષણિક ઉપર બધું આલંબન... આહાહા...! અને અમે સુખી છીએ.

ઘણા વર્ષ પહેલા એક જણાને અહીંયાં. 'નાનાલાલભાઈ'નો સગો. કેવા હતા? 'ચુડગર' અમારા વેવાઈ સુખી છે. સુખીની વ્યાખ્યા શું? કીધું. પૈસા છે એ સુખીની વ્યાખ્યા? આહાહા...! અરે...રે...! પૈસો જડ છે, ધૂળ છે, માટી છે. એ કાંઈ તારી ચીજ નથી. વિકલ્પ ઊઠે છે એ તારો નથી તો પછી વળી તારો પૈસો ક્યાં આવ્યો? આહાહા...! સ્વના આશ્રય વિના પરના આશ્રયમાં વિકલ્પ ઊઠે... આહાહા...! ભગવાન એમ કહે. 'પરદવાદો દુગર્હ' પ્રભુ એમ કહે. આહાહા...! 'મોક્ષપાહુડ'માં. 'પરદવાદો દુગર્હ' જેટલું સ્વદ્રવ્યને ભૂલીને પરદ્રવ્ય તરફ વિકલ્પ ઊઠે છે એ બધી દુર્ગતિ છે. તારી ચૈતન્યગતિ નહિ. ભલે દેવલોકમાં જાય તો એ દુર્ગતિ છે. આહાહા...! ત્યાં એકલું દુઃખ જ છે. આહાહા...! રાગનો કલેશ... રાગનો કલેશ... ભોગવે. અરે...! બહુ ફેર આમાં. આટલો બધો ફેર માનવો.

'સુંદર સુખ અને દુઃખને વારંવાર ભોગવે છે;...' એ લૌકિકની દષ્ટિએ ભાષા કરી. 'જીવ એકલો...' ગમે તેમ કરી આ 'ગુરુ દ્વારા...' આહાહા...! ગમે તેમ કરીને એટલે પુરુષાર્થ કરીને 'ગુરુ દ્વારા કોઈ એવા એક તત્ત્વને (-અવર્ણનીય પરમ ચૈતન્યતત્ત્વને) પામીને...' ભાષા જુઓ! ચૈતન્યતત્ત્વ ભગવાન છે. પુણ્યને પામીને, મનુષ્યપણાને પામીને એમ પણ ન કહ્યું. અને ગુરુ દ્વારા પણ પામીને શું? ચૈતન્યને. ગુરુને પામીને એમ પણ ન કહ્યું. 'ગુરુ દ્વારા કોઈ એવા એક તત્ત્વને...' આહાહા...! એક ચૈતન્યતત્ત્વ ભગવાન અંદર સચ્ચિદાનંદની મૂર્તિ, એકલો અતીન્દ્રિય આનંદનો સાગર ઉછળે છે. એવું જે ચૈતન્યતત્ત્વ ગુરુ દ્વારા... એમાં બે-ત્રણ ન્યાય છે. એક તો એક કહ્યું કે ગુરુ છે એ ચૈતન્યતત્ત્વને બતાવે છે. ગુરુ જે છે એ ચૈતન્યનો આશ્રય કરવાનું બતાવે છે. એક વાત. અને એને સમજવા માટે નિમિત્ત તરીકે હોય તો સાચા ગુરુ જ હોય, બે વાત. છતાં એ ગુરુને પામીને ગુરુએ કહ્યું તે ચૈતન્યતત્ત્વને પામીને એમ કહ્યું. ગુરુને પામીને મૂકીને ચૈતન્યતત્ત્વને પામીને એમ કહ્યું. આહાહા...! થોડી ભાષામાં ફેર. આહાહા...!

એકલો ગમે તેમ કરીને. એટલે કે પુરુષાર્થ દ્વારા, પ્રયત્ન દ્વારા સહજસ્વભાવ સન્મુખ થઈને ગુરુએ કહ્યું, ગુરુએ એ કહ્યું છે. આહાહા...! બીજો બધો ઉપદેશ આવ્યો એ બધો વ્યવહાર છે. વસ્તુ આદરણીય આ એને કહી છે. બાર અંગમાં અને ચૌદપૂર્વમાં આ એક ચૈતન્યતત્ત્વને આદરણીય કહ્યો છે. આહાહા...! એમ કહ્યુંને? ગમે તેમ કરીને. 'એકલો ગુરુ દ્વારા કોઈ એવા એક તત્ત્વને (—અવર્ણનીય પરમ ચૈતન્યતત્ત્વને) પામીને...' ગુરુ દ્વારા એ નિમિત્તની વાત કરી. નિમિત્ત ગુરુ એવા હોય, કે એ ચૈતન્યતત્ત્વને બતાવે. પુણ્ય કરજે, આમ કરજે અને એનાથી તને આમ થશે એ બતાવે એ ગુરુ નથી. વ્યવહાર કરજે અને વ્યવહાર કરતા તને લાભ થશે એ ગુરુ નહીં. એમાં આવ્યું કે નહિ? આહાહા...!

મુમુક્ષુ :- આપને એકને બાદ કરીને.

પૂ. ગુરુદેવશ્રી :- આહાહા...! ગુરુ કહે છે આ કર્યું એમ કહ્યું. આત્મઅવલોકનમાં આવે છે.

ગુરુ વીતરાગતાનો ઉપદેશ આપે. પરનો આશ્રય છોડાવીને સ્વઆશ્રયનો ઉપદેશ આપે. વીતરાગપણાનો જ ઉપદેશ આપે. વીતરાગપણું એ બાર અંગનો સાર છે. આહાહા...! ઓલામાં છે ઘણું કરીને. 'એકત્વસપ્તતિ' 'પદ્મનંદિપંચવિંશતિ'. આખા બાર અંગનો સાર સામ્ય, સ્વાસ્થ, ચિત્ત નિરોધ, શુદ્ધોપયોગ એ બાર અંગનો સાર છે. આહાહા...! અને .. છે તે શુદ્ધોપયોગ, શુભભાવથી થાય એમ નહિ. એકતત્ત્વને, ચૈતન્યતત્ત્વને પામીને. પહેલો શુભભાવને પામી અને પછી ચૈતન્યતત્ત્વને પામે એમ પણ નહિ. આહાહા...! એમાં છે કે નહિ? આહાહા...! દુનિયાથી જુદી જાત છે. દુનિયા સાથે કાંઈ મેળ ખાય એવું નથી. આહાહા...!

પોતે ટીકાકારનો કળશ છે હોં. 'પદ્મપ્રભમલધારિદેવ'. આહાહા...! ગુરુ એને કહીએ કે એ ચૈતન્યતત્ત્વને બતાવે. આહાહા...! લાખ વાતની વાત કરીને પણ ચૈતન્યના આશ્રયની જ વાત કરે. આહાહા...! આ કરશો તો આમ થશે, પૂજા કરશો તો આમ થશે, ભક્તિ કરશો તો આમ થાશે, જાત્રા કરશો તો આમ થાશે. એ વાત ગુરુ દ્વારા ન હોઈ શકે. આહાહા...! ગુરુ એને કહીએ કે જે ચૈતન્યતત્ત્વને બતાવે. એને બતાવ્યું તે ઓલો પામ્યો. એમ આવ્યું ને? 'ગુરુ દ્વારા કોઈ એવા એક તત્ત્વને (—અવર્ણનીય પરમ ચૈતન્યતત્ત્વને) પામીને...' ગુરુએ તો ઘણી વાત કરી છે. પણ એક જ તત્ત્વને પામવાનો સાર એણે કર્યો. આહાહા...! વ્યવહારથી કહે, ભેદ પાડીને સમજાવે, છતાં એ બધાનો આશ્રય અભેદ એક ચૈતન્ય છે તેનો આશ્રય લેવો, એવા ચૈતન્યને પામીને... આહાહા...! આટલા પુણ્ય કરીને, આટલા દયા-દાન કરીને, આટલી ભક્તિ કરીને, આટલા પૈસા ખર્ચીને ચૈતન્યતત્ત્વને પામે. એમ નથી કહ્યું. એમાં છે કે નહિ? આહાહા...!

એકલો જીવ ગમે તેમ કરીને... આહાહા...! 'ગુરુ દ્વારા...' દેશનાલબ્ધિ છે. દેશનાલબ્ધિ છે. પણ છતાં એક તત્ત્વને પામીને એ પણ ગુરુ સામું જોઈને નહિ. એ ચૈતન્યતત્ત્વને પામીને.

આહાહા...! એ પણ એકતત્ત્વ ચૈતન્યતત્ત્વ. ગુણભેદ અને પર્યાયભેદ એ પર્યાય પણ નહિ. પર્યાય નહિ એમ આવ્યું છે ને? અબદ્ધસ્પષ્ટ. 'સમયસાર'ની ૧૪-૧૫ ગાથા. અવિશેષ. આમાં વિશેષ નહિ. દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્રના ભેદ પણ નહિ અને પર્યાયના વિશેષ પણ નહિ. એક તત્ત્વને પામીને. આહાહા...! જુઓ! 'જો પરસદિ અપ્પાણં' આત્માને દેખવો હોય તો આ રીતે દેખ. વિશેષથી રહિત દેખ. વિશેષનો અર્થ ગુણભેદ અને પર્યાયભેદથી રહિત. આહાહા...! આવું મોઘું લાગે પછી 'સોનગઢ'વાળા આવું કહે છે, 'સોનગઢ'વાળા નિશ્ચય કહે છે, એકાંત કહે છે. બહુ બાપા! જેમ કહો એમ. વસ્તુ આ છે. શાસ્ત્રની આ વાત છે કે નહિ? આ શું છે બધું? વાંચવું નથી, વિચારવું નથી, વખત લેવો નથી. અને અધ્ધરથી ગપ્પા મારવા છે. એમ ન ચાલે, પ્રભુ! આ તો ત્રણલોકના નાથનો માર્ગ વીતરાગ સર્વજ્ઞદેવ પરમેશ્વર જિનેશ્વરદેવ સાક્ષાત બિરાજે છે. ઇન્દ્રો સાંભળવા જાય છે. વાઘ, નાગ, સિંહ સાંભળવા જાય છે. પ્રભુની વાણી તો આ આવી છે. ભાઈ! તું એકલો તારા ચૈતન્યતત્ત્વને પામ. પ્રભુ! આહાહા...! કોઈની સહાય વિના, કોઈની મદદ વિના, કોઈની અપેક્ષા વિના. આહાહા...! 'મુદત્યો દેસિદો દુ સુદ્ધગઓ' એ ત્રિકાળી વસ્તુ તે શુદ્ધનય છે. તેનો આશ્રય કરવાથી ચૈતન્યને પમાય છે. બીજો કોઈ એનો રસ્તો છે જ નહિ, ભાઈ! ગમે તેટલી તું વાત કર. બાર અંગ અને ચૌદ પૂર્વમાં ઘણું બધું ભર્યું. પણ બધું આ. એ તો બધો એનો વિસ્તાર છે. આહાહા...! પછી ચૈતન્યતત્ત્વના ગુણ શું? પર્યાય શું? વિકાર કેમ થાય છે? વિકારનો નિમિત્ત શું? એ બધું કરીને સમજણમાં આ લેવાનું છે. આહાહા...! 'એક તત્ત્વને પામીને...' એક તત્ત્વને પામીને. આહાહા...! દેવ-ગુરુ તો ભેગા નહિ પાછા.

મુમુક્ષુ :- ગુરુ દ્વારા...

પૂ. ગુરુદેવશ્રી :- ગુરુ દ્વારા કીધું એટલે એ તો એણે એમાં કહ્યું. એટલું કહ્યું. એમણે એને કહ્યું, કે જો ચૈતન્યતત્ત્વ પ્રભુ! આ છે. એટલી વાત કરી. પણ એની સામું જોઈને ચૈતન્યતત્ત્વ પમાતુ નથી. આહાહા...!

'એક તત્ત્વને (-અવર્ણનીય પરમ ચૈતન્યતત્ત્વને) પામીને તેમાં સ્થિત રહે છે.' આહાહા...! એ એકલું તત્ત્વ પામીને સ્થિત રહે છે. એમાં કોઈની મદદ છે નહિ. એકલો જન્મે, એકલો મરે, એકલો લૌકિકમાં સુખીદુઃખી થાય. અને એકલો મુક્તિને પામે. આહાહા...! એમાં બીજા કોઈની કાંઈ જરૂર અને અપેક્ષા નથી. આહાહા...! દેવ-ગુરુ-શાસ્ત્રની અપેક્ષા નથી. આહાહા...! એક ચૈતન્યતત્ત્વ... આકરું લાગે પણ, પ્રભુ! માર્ગ આ છે. બીજા ઘણા વ્યવહારના લખાણ આવે. પણ એના ફળ વ્યવહાર બતાવે છે ઓલા નિશ્ચયને. એટલી અપેક્ષાએ વ્યવહાર પૂજ્ય કહેવાય. પણ બતાવે છે ઓલા નિશ્ચયને. ચૈતન્યતત્ત્વને બતાવે છે. આહાહા...! એથી તે વ્યવહાર કહેનાર અને સાંભળનારને આશ્રય કરવા લાયક નથી. આહાહા...! આવી વાત છે. એ ૧૦૧ ગાથા થઈ.

ગાથા-૧૦૨

एगो मे सासदो अप्पा णाणदंसणलक्खणो ।
 सेसा मे बाहिरा भावा सव्वे संजोगलक्खणा ॥१०२॥
 एको मे शाश्वत आत्मा ज्ञानदर्शनलक्षणः ।
 शेषा मे बाह्या भावाः सर्वे संयोगलक्षणाः ॥१०२॥

एकत्वभावनापरिणतस्य सम्यग्ज्ञानिनो लक्षणकथनमिदम् ।

અખિલસંસૃતિનન્દનતરુમૂલાલવાલાંભઃપૂરપરિપૂર્ણપ્રણાલિકાવત્સંસ્થિતકલેવરસંભવહેતુભૂત-
 દ્રવ્યભાવકર્માભાવાદેકઃ, સ એવ નિખિલક્રિયાકાંડાડંબરવિધિધવિકલ્પકોલાહલનિર્મુક્તસહજ-
 શુદ્ધજ્ઞાનચેતનામતીન્દ્રિયં ભુંજાનઃ સન્ શાશ્વતો ભૂત્વા મમોપાદેયરૂપેણ તિષ્ઠતિ,
 યસ્મિંકાલનિરુપાધિસ્વભાવત્વાત્ નિરાવરણજ્ઞાનદર્શનલક્ષણલક્ષિતઃ કારણપરમાત્મા; યે
 શુભાશુભકર્મસંયોગસંભવાઃ શેષા બાહ્યાભ્યન્તરપરિગ્રહાઃ, સ્વસ્વરૂપાદ્વાહ્યાસ્તે સર્વે; ઇતિ મમ
 નિશ્ચયઃ ।

મારો સુશાશ્વત એક દર્શનજ્ઞાનલક્ષણ જીવ છે;
 બાકી બધા સંયોગલક્ષણ ભાવ મુજથી બાહ્ય છે. ૧૦૨.

અન્વયાર્થ :- [જ્ઞાનદર્શનલક્ષણઃ] જ્ઞાનદર્શનલક્ષણવાળો [શાશ્વતઃ] શાશ્વત [એકઃ] એક [આત્મા] આત્મા [મે] મારો છે; [શેષાઃ સર્વે] બાકીના બધા [સંયોગલક્ષણાઃ ભાવાઃ] સંયોગલક્ષણવાળા ભાવો [મે બાહ્યાઃ] મારાથી બાહ્ય છે.

ટીકા :- એકત્વભાવનારૂપે પરિણમેલા સમ્યગ્જ્ઞાનીના લક્ષણનું આ કથન છે.

ત્રણે કાળે નિરુપાધિક સ્વભાવવાળો હોવાથી નિરાવરણ-જ્ઞાનદર્શનલક્ષણથી લક્ષિત એવો જે કારણપરમાત્મા તે, સમસ્ત સંસારરૂપી નંદનવનનાં વૃક્ષોના મૂળ ફરતા ક્યારાઓમાં પાણી ભરવા માટે જળપ્રવાહથી પરિપૂર્ણ ધોરિયા સમાન વર્તતું જે શરીર તેની ઉત્પત્તિમાં હેતુભૂત દ્રવ્યકર્મ-ભાવકર્મ વિનાનો હોવાથી એક છે, અને તે જ (કારણપરમાત્મા) સમસ્ત ક્રિયાકાંડના આડંબરના વિવિધ વિકલ્પરૂપ કોલાહલથી રહિત સહજશુદ્ધ-જ્ઞાનચેતનાને અતીન્દ્રિયપણે ભોગવતો થકો શાશ્વત રહીને મારા માટે ઉપાદેયપણે રહે છે; જે શુભાશુભ કર્મના સંયોગથી ઉત્પન્ન થતા બાકીના બાહ્ય-અભ્યંતર પરિગ્રહો, તે બધા નિજ સ્વરૂપથી બાહ્ય છે. આમ મારો નિશ્ચય છે.

ગાથા-૧૦૨ ઉપર પ્રવચન

ગાથા-૧૦૨.

एगो मे सासदो अप्पा णाणदंसणलक्खणो।

सेसा मे बाहिरा भावा सव्वे संजोगलक्खणा।।१०२।।

આહાહા...!

મારો સુશાશ્વત એક દર્શનજ્ઞાનલક્ષણ જીવ છે;

બાકી બધા સંયોગલક્ષણ ભાવ મુજથી બાહ્ય છે. ૧૦૨.

આહાહા...! ‘એકત્વભાવનારૂપે પરિણમેલા સમ્યગ્જ્ઞાનીના લક્ષણનું આ કથન છે.’ એકત્વભાવનાપણે પરિણમેલા, શુદ્ધોપયોગે પરિણમેલા... આહાહા...! સામ્યભાવે પરિણમેલા, સમતાભાવે પરિણમેલા, શુભાશુભભાવથી ચિત્તને નિરોધ કરીને પરિણમેલા, એવા સમ્યગ્જ્ઞાનીના લક્ષણનું આ કથન છે. આહાહા...! ‘ત્રણે કાળે નિરુપાધિક સ્વભાવવાળો હોવાથી...’ હવે આ આત્મા. ‘एगो मे सासदो अप्पा’ કીધું ને? મારો ભગવાન એક શાશ્વત આત્મા છે. આહાહા...! પરમાત્મા શાશ્વત છે એ તો એનામાં. મારા માટે તો મારો ‘एगो मे सासदो अप्पा’ એમ છે ને?

‘ત્રણે કાળે નિરુપાધિક...’ ઉપાધિ વિનાના ‘સ્વભાવવાળો હોવાથી...’ એ ‘નિરુપાધિક સ્વભાવવાળો હોવાથી...’ ભગવાન આત્મા જે ત્રિકાળી ચૈતન્યદ્રવ્ય છે, એ તો નિરુપાધિક સ્વભાવવાળો ‘નિરાવરણ-જ્ઞાનદર્શનલક્ષણથી લક્ષિત...’ જ્ઞાનદર્શનલક્ષણથી લક્ષિત પણ કેવા? ‘નિરાવરણ-જ્ઞાનદર્શનલક્ષણથી લક્ષિત...’ આહાહા...! એના લક્ષણને આવરણ નથી. પોતે પણ ત્રિકાળી નિરાવરણ છે અને જેનું લક્ષણ પણ નિરાવરણ છે. આહાહા...! એવા ‘નિરાવરણ-જ્ઞાનદર્શનલક્ષણથી લક્ષિત એવો જે કારણપરમાત્મા...’ જુઓ! આવો આ કારણપરમાત્મા, આત્મા. કારણ શબ્દ મૂકીને બધું ઉડાવી દેવા માટે મૂક્યું છે. ત્યારે એ નિર્મળ પર્યાયનું કારણપરમાત્મા કારણ છે. આહાહા...! બીજું કોઈ કારણ નથી. થોડું લખ્યું વાત તે સાંભળવું હોય તો પણ એ અને ઘણું હોય તો પણ આ છે. આહાહા...!

‘ત્રણે કાળે નિરુપાધિક સ્વભાવવાળો હોવાથી...’ ત્રણે કાળે. નિગોદમાં પણ દ્રવ્યને નિરુપાધિ સ્વભાવ છે. કારણપરમાત્માને ઉપાધિ છે જ નહિ. આહાહા...! ‘ત્રણે કાળે નિરુપાધિક સ્વભાવવાળો હોવાથી...’ આ કારણ. ‘નિરાવરણ-જ્ઞાનદર્શનલક્ષણથી લક્ષિત એવો જે કારણપરમાત્મા...’ આહાહા...! કારણપરમાત્મા કોણ? આ આત્મા. ત્રિકાળી વસ્તુ તે કારણપરમાત્મા. વિશેષ કહેવાશે...

(શ્રીતા :- પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ!)